

ОРГАНИЗАЦИЈА НАСТАВЕ

17/04/2013 1

Организација наставе

- * Разредно-часовни систем
- * Други организациони системи

2

Разредно-часовни систем организације наставе

- * Организациони систем наставе у коме је дидактичко-радна јединица (одељење) до 30 (изузетно до 34) ученика а временска јединица је школски час од 45 минута.
- * На часу се конкретизују сви задаци и аспекти наставе
- * **Час** је целовит, логички заокружен, временски ограничен део наставног процеса, са сталним саставом ученика приближно једнаких предзнања, током којег се, заједничким радом наставника и ученика, решавају одређени дидактички и васпитно-образовни задаци.

3

Историјат

- * Средњи век – индивидуална настава
- * Нови век – (развој трговине, занатства, администрација - расте потреба за школованим људима)
- * Индивидуална настава је неекономична
- * Ј. Коменски (1592-1670)– тражи напуштање индивидуалне наставе за одабране и прелаз на колективни систем општег образовања
- * У 17. веку је у Чешкој уведен разредно-часовни систем

4

Предлози Коменског

- * Истовремени почетак рада у години и сваком наставном дану
- * Прецизно трајање школске године са четири једнака периода
- * Дневна настава са 4 часа од по 45 минута са малим прекидима – одморима
- * Предметна настава по програму који се састоји из низа тема и наставних јединица које их чине
- * Истовремено извођење наставе за више ученика истог узраста и једнаког претходног образовања (40-50 али и више)
- * Подела на разреде према узрасту и броју деце
- * Подела наставних курсева по годинама
- * Одређивање програма у свакој години

5

Предмети из времена Коменског

- * 7 слободних вештина
  - Граматика,
  - реторика,
  - дијалектика,
  - аритметика,
  - геометрија,
  - астрономија,
  - теорија музике
- * 18. век настава предметна такође али предмети одговарају наукама

6

Разредно-часовни систем организације наставе

- * **“Разредан”**
  - ученици су груписани у разреде према школском узрасту и према степену образовања
- * **“Предметан”**
  - наставни садржаји су подељени по предметима
- * **“часован”**
  - градиво сваког наставног предмета је рашчлањено на наставне јединице које се распоређују на наставне часове.

7

Разред и одељење

- * разред чине чине ученици **приближно истог узраста и приближно подједнаких претходних знања и умења.**
- * под руководством наставника они реализују наставни план и програм.
- * разред најчешће није исто што и одељење а односи између њих могу да буду различити
  - Одељење је релативно стална група ученика са којом наставник ради – најчешће у истој учионици.
  - Разред и одељење се могу поклапати.
  - дешава се и да више разреда чине једно одељење – комбиновано

8

Разред и одељење

- * Број ученика у одељењу:
  - максимално 30 (са педагошког и здравственог аспекта)
  - минимално 15 (економски аспект)
- * начин формирања одељења – статистички усредњено
  - подједнако и слабих и добрих ученика – Гаусова расподела
  - не строго женска и строго мушка – коедукација навикава младе различитог пола на једнакост и равноправност.
  - “инклузивна” настава – инсистира се на њој последњих година (www.inkluzija.org/)

9

Предметна настава

- * Наставни садржаји су подељени на наставне предмете
- * Предности
  - у нерашчлањеној настави се ученици теже сналазе
  - лакше је планирати предметну наставу
  - лакше је применити принцип поступности
- * Недостаци
  - при планирању треба стално водити рачуна о корелацији са другим предметима
  - стално смењивање предмета отежава продубљивање стечених знања (овај недостатак може да се ублажи блок-наставом).

10

Наставни час

- * Основна временска јединица јесте наставни час.
- * Обично траје 45 минута.
  - за млађе ученике може да траје и краће (30 или 35 минута)
  - или дуже као блок (90 или 135 минута, или у практичној настави 180 минута)
- * Целина наставног градива која се обрађује на једном часу се назива **наставном јединицом**
- * **Наставна јединица** – једна релативно заокружена и логички повезана наставна целина
- * Наставна јединица је ужи појам од **наставне теме** – целине наставног градива (н. тема је састављена од целина-јединица)

11

- * Примери: Физика 7. разред
- * **Наставне теме**
  - Сила и кретање (9+14+2)
  - Кретање под дејством силе теже и трења (4+6+2)
  - ...
- * **Наставне јединице**
  - ...
  - Тренутна и средња брзина тела. (1+0)
  - Слободно падање тела, бестежинско стање. Хитац навише и хитац наниже. (1+2)
  - Зависност брзине и пута од времена при равномерно променљивом праволинијском кретању. (2+2)
  - ...
  - Лабораторијске вежбе
    - 2. Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела (колица) или помоћу Агвудове машине. (1)

12

Облици рада у разредно-часовном систему

- * Фронтални,
- * Групни
- * Рад у паровима
- * Индивидуални

13

Фронтални облик рада – карактеристике

- * Истовремено се поучавају сви ученици, сви раде исте задатке
- * Комуникација истовремена са свим ученицима
- * Наставник активан, ученици у рецептивном односу према настави
- * Рад прилагођен хипотетичком **просечном** ученику

14

Фронтални облик рада - предности

- * Економичност
- * Директна комуникација наставника са свим ученицима
- * Рад истовремено почиње и завршава за све ученике

15

Фронтални облик рада - недостаџи

- * Слаба активност ученика
- * Нема директне сарадње међу ученицима
- * Наставник не може да прилагођава рад према најспособнијим нити према најслабијим ученицима
- * Мало могућности за детаљно проверавање рада и успеха
- * Једноличан и монотон
- * Ствара навику да се све добија у готовом виду, ...
- * Након уочавања недостатака рађено је на њиховом отклањању и проналажењу другачијег облика рада али је фронтална настава задржана због својих предности

16

Групни облик рада - карактеристике

- * Развијен због недостатака фронталног облика рада
- * Повремено формирање посебних група са мањим бројем ученика и заједничко решавање одређених задатака
- * Ученици самостално по групама раде и о резултатима свога рада подносе извештај наставнику и ученицима
- * Прве деценије 20. века Дјуи
  - Основа: веровање да је учење пратећа појава заједничког живота

17

Групни облик рада - карактеристике

- * Групе 3-6 ученика
- * Свака група добија радни задатак (наставни листић, радни налог)
- * Помажу се, договарају, дискутују и припремају извештај
- * груписање:
  - слободно (ученици сами формирају групе) и
  - дириговано (наставник формира групе на основу неког критеријума – једнак успех, различит успех, једнак темпо рада, једнаке или сличне способности, сличне нарави, ...)
- * Према врсти радног задатка групни рад је:
  - диференциран (групе добијају различите задатке у оквиру исте теме) и
  - недиференциран (групе добијају исте задатке)

18

Групни облик рада – карактеристике - рангирање

- * Недостатак диференцираног приступа (појава супериорних, инфериорних и индиферентних чланова групе) може да се отклони
- * **Рангирање група и радних задатака**
- * Групе од по 3 ученика су подељене по успеху на 4 ранга (нивоа)
  - Ранг 2 и 5 – 10% ученика
  - Ранг 3 - 50%
  - Ранг 4 – 30%
- * Рангирају се и задаци – са порастом ранга групе расте и тежина задатака

19

Групни облик рада – карактеристике - рангирање

- * Нпр. у методи рада са уџбеником
- * Први час – добијају се и решавају задаци
- * Наставник их носи на преглед и доноси наредног часа а онда се дају тачна решења, дискутује, ..., проналазе грешке, ...
- * Кроз разговор и надметање група се стичу нова знања
- * Код рангирање група и радних задатака се елиминира нежељена појава супериорних, инфериорних и индиферентних чланова групе
- * Пружа се могућност да ученик или цела група промене ранг јер су јасно дефинисани услови за прелазак из једног у други ранг

20

Групни облик рада - предности

- * Носиоци наставног процеса су ученици
- * У директном односу су са наставним градивом и изворима знања
- * принуђени да активно раде
- * Развијају способности
- * Психо-социолошки значај – јер се ученици и ван школе друже

21

Групни облик рада – недостаји, 9.4.2013.

- * Мања економичност
- * Спорост
- * Организационе тешкоће (спречавање комуникације међу групама, одржавање дисциплине, ...)

22

Рад у паровима (тандему)

- * Предложио га Алфонс Симон, 1956. ((1897-1975), немачки педагог и психолог.)
- * Група од 2 ученика лакше и успешније припрема и саопштава резултате свог рада
- * Лакше се реализује експеримент
- * Допуњују се и контролишу
- * Формирање парова
  - Према међусобним склоностима и жељама или
  - Према наставниковом захтеву

23

Индивидуални облик рада - карактеристике

- * Није исто што и индивидуална настава из средњег века!
  - Индивидуална настава – наставник посебно поучава сваког ученика
  - Индивидуални облик рада: **стицање знања самосталним радом ученика на решавању конкретних задатака**
- * Далтон-план – први орг. систем са индивидуалним радом
- * У савременој настави заступљен у програмираној настави као дидактичком систему
- * Социолошко-психолошко оправдање
  - Међу ученицима постоје велике разлике у способностима, предзнању и ритму рада
  - Способности напросечних ученика се развијају на прави начин у индивидуалном облику рада – фронтални облик рада их спутава

24

Индивидуални облик рада

- * Диференциран и недиференциран
- * Три фазе:
  - **уводна фаза**
    - подела задатака – наставни листићи, радни налози, програмирани материјал, ...
  - **фаза самосталног рада**
    - прикупљање података, прављење бележака и припрема извештаја,
  - **фаза интеграције**
    - приказ извештаја, дискусија, наставничково мишљење

25

Индивидуални облик рада - карактеристике

- * Није исто што и индивидуална настава из средњег века!
  - **Индивидуална настава** – наставник посебно поучава сваког ученика
  - **Индивидуални облик рада:** стицање знања самосталним радом ученика на решавању конкретних задатака
- * Такође се разликује и појам **индивидуализација наставе**
  - Тежња да се наставни програм и методе рада наставника прилагоде интелектуалним могућностима и образовним потребама ученика
  - Примењује се унутар било ког облика наставе (фронталног, групног или индивидуалног)
  - Циљ је да омогући ученику самостално учење, да се подстичу његове стваралачке способности и афирмише индивидуалност личности а слабијим ученицима омогући постизање успеха у домену њихових могућности

26

Други облици организације наставног рада

- * Р-ч систем не треба да буде једини и искључиви систем рада у школи.
- * Затвара ученике у учионице и не пружа могућност проширења круга искустава па га је потребно допуњавати другим облицима организације школског рада и учења.
  - Домаћи рад ученика
  - Екскрзија
  - Лабораторијски рад
  - Производни рад, ...

27

Домаћи рад ученика

- * Домаћи рад је најтешње повезан с радом ученика на часу
  - **наставни час и домаћи рад чине дидактичко јединство.**
- * Наставни процес се или наставља самосталним домаћим радом, учењем и израдом задатака различите врсте и тежине или се, пак, њиме подстиче, припрема или уводи.
- * Циљ домаћих задатака је
  - понављање, утврђивање, усвајање наставних садржаја, проширивање и продубљивање знања, припремање за усвајање новог градива, увежбавање и формирање умења и навика.
- * **Најважнија дидактичка функција домаћих задатака је развијање способности за самосталан рад и учење, као и развијање навика да се учи редовно, плански и усредсређено.**
- * Вредност домаћих задатака се мери пре свега тиме колико они воде самосталном раду и учењу.

28

Домаћи рад ученика

- * Три групе домаћих задатака
  - **усмени** (учење из уџбеника и приручника, учење стихова, правила, страних речи и сл.),
  - **писмени** (различити писани домаћи радови: вежбања, решавања задатака, реферати, извештаји, састави, превођење са страног језика и др.);
  - **практични** (посматрања, пробе и експерименти, различита мерења, израда табела, графикона, модела, конструисање приручних наставних средстава и др.).
- * Домаћи задаци у ширем смислу
  - све остале активности ученика којима се остварује општи допринос настави и учењу (израда библиографија, сакупљање различитих слика и исечака из новина и часописа, фотографисање различитих објеката, израда слика, проучавање шире допунске литературе)

29

Домаћи рад ученика

- * При давању домаћих задатака треба водити рачуна о сл. захтевима:
  - **разноврсности рада и задатака по своме карактеру и начину израде.** Стереотипни задаци су досадни, заморни и код ученика изазивају отпор;
  - **обиму задатака** који треба посматрати са становишта узраста ученика и координације са другим предметним наставницима, њиховим захтевима и временом које је неопходно за њихово испуњавање;
  - настојати да **задаци за домаћи рад садрже суштинске елементе појединих наставних предмета и њихових програмских захтева.** Неважни, небитни, формални захтеви не мотивишу ученике на интензиван и стваралачки рад;
  - **задатке за домаћи рад треба унапред припремити и саопштити их ученицима у ситуацији која обезбеђује пуну пажњу ученика.** Највећи недостатак у погледу домаћег рада ученика управо се садржи у томе што наставници или не планирају унапред ове задатке, или их дају у журби, на крају часа, када нема довољно времена и када су ученици уморни и деконцентрисани у погледу рада.

30

Домаћи рад ученика

- * Захтеви при давању домаћих задатака
  - домаћи рад није само „давање задатака“, диктирање или преписивање са табле шта ученици треба да ураде. Задаци за домаћи рад треба да буду праћени потребним објашњењима за њихову израду, скретањем пажње на одређене тешкоће и проблеме, наводењем примера, позивањем на аналогију, анализом и разрадом најтежих страна задатака. Укратко, давање упутстава која ће шире и потпуније разјаснити шта се тражи одређеним задацима и на који начин се могу постићи најбољи резултати. Што су ученици млађи, оваква упутства и објашњења су потребнија;
  - Важан захтев у погледу домаћег рада је њихово проверавање. Будући да су домаћи задаци по својој карактеру различити, различит је и начин њиховог проверавања. Кад год је то могуће, проверавање би требало обавити у оквиру целог одељења. На тај начин се може сагледати како су сви ученици у одељењу схватили постављене захтеве, како су их испунили и да ли су се појавиле тешкоће и проблеми при њиховој изради.

31

Екскурзије

- * Екскурзија је облик васпитно-образовног и наставног рада који омогућава организовање ширег и потпунијег посматрања и проучавања различитих предмета, појава и процеса у карактеристичним природним или реалним (производним) условима (природа, индустријска предузећа, електричне централе, историјска места и споменици) или посете музеја, изложби, пољопривредних добара.
- * Добро организована екскурзија
  - обогађује ученике знањима о природи, економији, култури, историји, техници, технолошким процесима, радној делатности људи, проширује њихова искуства, утиче на утврђивање и конкретизацију знања, развија сазнајна интересовања, моралне, естетске и друге квалитете личности, васпитава, доприноси бољем међусобном упознавању (наставника и ученика, ученика међу собом).
  - Помаже развијању иницијативе, самосталности, одговорности за испуњавање постављених задатака, другарства.

32

Екскурзије

- * **Врсте екскурзија**
  - У природу
  - Производњу
  - Географске
  - Историјске
  - Биолошке
  - Естетске
  - Фолклорне
  - комбиноване
- * **Према месту у наставном процесу**
  - Уводне
    - циљ посматрање или прикупљање материјала потребних за обраду на час
  - Текуће
    - се организују упоредо са обрадом већих тематских целина и служе као илустрација и конкретизација одређених програмских садржаја
  - Закључне
    - екскурзије се завршавају обрадом појединих делова или тема у оквиру различитих наставних предмета

33

Екскурзије

- * Поред утврђивања циља и дидактичких задатака, успех екскурзије зависи од добре организације.
- * Организација екскурзије подразумева:
  - **избор одговарајућих места, објеката, предела и сл., зависно од постављеног циља и задатака; припремање наставника за остваривање тих задатака, као и припремање ученика.**
- * Суштински значај има **закључни рад после обављене екскурзије.**
  - Појединци и групе који су имали одређене задатке припремају кратке извештаје, усмене или писане који се излажу на часу и треба да послуже као основа за разматрање и повезивање свега онога што су ученици видели, сазнали и доживели, после чега се формулишу сажети закључци или направе резимеи у складу са постављеним задацима.

34

Други организациони системи

- * Разредно-часовни систем је стално критикован
- * Педагози су стално тражили начине да отклоне поједине мане р-ч система
- * Углавном су покушаји били неуспешни

35

Бел-ланкастер систем

- * Крај 18. века – свештеник Бел и наставник Ланкастер
- * Наставник има **помоћнике** у најбољим ученицима истог или старијег разреда
- * Бел - побољшање наставе за децу енглеских војника у Индији (није било довољно наставника)
- * Ланкастер (Лондон) - у школи за сиромашне ученике– ангажује старије ученике да му помажу
- * Прихваћен је у 19. веку у Енглеској, неким европским земљама и неким њеним колонијама

36

Декроли систем

- * Белгијски неуролог Декроли
- * Проблем неактивности ученика и неефикасност наставе у колективном начину рада
- * Програми су неадекватни!
- * Разлог је што ученици нису заинтересовани за програм!
- * Предлог: груписање ученика у колектив (разред) се не врши статистички већ према интересовању за одређене области

37

Декроли систем

- * Добијају се школе без “стега”
- * Почетак 20. века
- * Постиге се активност и жељени успех
- * Резултат је био лош
- * Разлог – интересовања ученика се мењају
- * Прерана опредељења су штетна

38

“Далтон-план”

- * Далтон (град у САД), учитељица Хелена Перкурст, 1920.
- * Заснован на индивидуалном раду ученика
- * Ученици добијају месечне задатке – радне налоге
  - Поред задатака се дају и објашњења о циљу рада, дају се упутства о изворима, методама рада, посебна објашњења, ...
- * Три варијанте радних задатака:
  - минимална,
  - средња и
  - максимална – ученик бира која му одговара

39

“Далтон-план”

- * Ритам рада је индивидуалан
- * Кад заврши један задатак узима други, ...
- * Ученик бира темпо рада на темама из различитих предмета - **индивидуални облик рада**
- * Потребне добро опремљене лабораторије и литература
- * Примењивао се више у Европи него у Америци

40

“Далтон-план”-недостаци

- * Сувише тежак,
- * Развија екстремни индивидуализам
- * Занемарује социолошки аспект васпитања
- * Запоставља улогу наставника
- * Захтева добру опремљеност лабораторија
- * Пред други светски рат је напуштен

41

“Јена-план”

- * 20. век Петерсен, немачки педагог, проф. у Јени
- * Школа по узору на породицу – **школа живота и рада**
- * Нема поделе на разреде
- * Нема посебних наставних предмета
- * Теме предлажу ученици
- * Нема чврстог наставног програма

42

“Јена-план”

- * Настава почиње и завршава се организовањем свечаности уз учешће свих ученика, родитеља и наставника
- * Дељење ученике на две групе – свака по три годишта
- * Не предвиђа оцењивање по предметима већ добијање глобалне оцене и мишљења о способностима и могућностима преласка из ниже у вишу групу школовања – пример у првом разреду у ОШ (као и у предшколском образовању)
- * Позитивно- велика активност ученика
- * Негативно – може се организовати само у мањим школама

43

Манхајмски систем

- * Недостатак р-ч система: пројектовање темпа наставе према хипотетичном просечном ученику
- * Немачки педагог из Манхајма Зикингер
  - Формирање разреда не статистички већ према менталним способностима
  - Одељења за даровите, просечне и слабије
  - У њима би се радило по посебном наставном програму који је могао бити:
    - Минималан, скраћен, нормалан, максималан

44

Манхајмски систем

- * Манхајмски систем је добар али је проблем диференцијација ученика
  - Грешило се у диференцијацији
  - Способност, воља и упорност ученика у току школовања су подложни променама – рана диференцијација је многе ученике оштетила
- * Укинут у Немачкој 1934. године
- * Од њега је остао диференциран приступ односно индивидуализација наставе која се користи у р-ч систему

45

“Пројект-метода”

- * Пред почетак првог светског рата Килпатрик (сарадник Дјуиа)
- * Учење у школи се поистовећује са решавањем проблема (Њујорк)
- * Стицање знања се приближава животним ситуацијама а метода учења се приближава методологији науке
- * Ради се на изради “пројекта” – решавање конкретног, актуелног и узрасту примереног проблема

46

“Пројект-метода”

- * Проблем дефинише наставник са учеником и даје рок, ...
- * Рок се креће од једног до неколико часова
- * Ученици планирају рад, бирају методе и средства, уче све што је у вези са решавањем проблема у изради пројекта
- * Пројекти се дају мањим групама, појединцима или целом одељењу на истовремено решавање

47

“Пројект-метода” - пример

- * израда пројекта градње стамбене зграде
- * Уче потребну математику, физику, хемију, хигијену, ...
- * Не постоји уобичајен наставни програм
- * Нема предавања, оцењивања класичног типа
- * Ученици удружено раде на проблемима и тако стичу знања
- * Развија се сараднички однос, осамостаљују се, постају сналажљивији и креативнији

48

---

*“Пројект-метода” -
недостаји*

- * Велики утрошак времена
- * Знања нису довољно систематизована и уопштена
- * Улога наставника је умањена

49

---

* Флексибилна настава (учење)

50
